

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Кафедра китайської філології

Курсова робота з китайської філології

на тему:

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ КАТЕГОРІЇ АСПЕКТУАЛЬНОСТІ В
КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Студентки групи Пкит 11-19

факультету східної і слов'янської філології
денної/заочної форми навчання

Освітньої програми

Китайська мова і література та переклад,
західноєвропейська мова

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.065 Східні мови
та літератури (переклад включно),
перша - китайська

Рудяченко Анни Вячеславівни

Науковий керівник:

к. філол. н., доц. Геворгян К.Л.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОПОЗИЦІЇ ПЕРФЕКТИВУ ТА ІМПЕРФЕКТИВУ ЯК ЦЕНТРУ ГРАМАТИЧНОГО АСПЕКТУ	6
1.1 . Граничність дії в китайській мові.....	6
1.2. Категорія аспекту в сучасній китайській мові.....	8
Висновки до розділу 1	12
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ АСПЕКТУАЛЬНОСТІ В КИТАЙСЬКІЙ МОВІ	13
2.1. Засоби реалізації аспектуальних значень.....	13
2.2. Модифікатори результату та напрямку як засоби вираження аспектуальних значень.....	21
Висновки до розділу 2	26
ВИСНОВКИ	27
论文摘要.....	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	30

ВСТУП

Курсова робота присвячена вивченню функціональних особливостей категорії аспектуальності в китайській мові. Сучасна китайська лінгвістика продовжує досліджувати проблему вивчення аспектуальності, граматикалізації китайської мови, проблему категорії виду, структуру й функції цієї категорії.

Взагалі, категорія аспектуальності, проблема аспектуальних показників в китайській мові досліджувався багатьма мовознавцями, серед яких найвідомішими є О.О. Драгунов, А. Масперо, С.Є. Яхонтов, Ван Лі, Гао Мінкай, Люй Шусян. Питання диференційних ознак та семантики перфективних та імперфективних аспектів розглядалися такими дослідниками як Б. Комрі, О. Далем, К. Сміт.

Особливістю вивчень дослідників є те, що у формуванні аспектуальних значень беруть участь не тільки формальні граматичні показники, а й інші лексичні та синтаксичні засоби. Через те, що в китайській мові обмежена кількість формальних морфологічних показників категорії аспекту, в ній використовуються лексичні та синтаксичні засоби аби сформулювати аспектуальне значення предикату та всього речення.

Актуальність теми роботи полягає в її спрямованості на вивчення функціональних особливостей категорії аспектуальності в китайській мові, адже на сьогодні й досі бракує інформації щодо питання опозиції перфективності та імперфективності. Також недостатньо чітко визначених диференційних ознак перфективів і імперфективів. Актуальність теми дослідження підсилюється ще й необхідністю розроблення нового підходу до визначення функціональних особливостей категорії аспектуальності в китайській мові, виокремлення інваріантного аспектуального значення та його диференційних ознак, засобів реалізації цих аспектуальних значень, їхніх функціональних особливостей, процесів формування та змін аспектуальних показників.

Метою роботи є встановлення особливостей функціональних особливостей категорії аспектуальності в китайській мові, відмінних ознак граматичної категорії

аспекта в китайській мові; визначення модифікаторів напрямку та результату як одного із засобів реалізації аспектуальних значень у висловлюванні

Поставлена мета передбачає вирішення таких **завдань**:

– критично проаналізувати наукову літературу і сформулювати теоретичні положення роботи для вивчення функціональних особливостей категорії аспектуальності в китайській мові;

– уточнити специфіку функціональних особливостей категорії аспектуальності в китайській мові;

– розробити комплексну методикку дослідження функціональних особливостей категорії аспектуальності в китайській мові;

– виявити диференційні ознаки граматичної категорії аспекта в китайській мові;

– визначити систему показників аспектуальності в китайській мові;

– проаналізувати процеси граматичних змін та граматикизації в китайській мові;

– шляхом аналізу речень встановити основні граматичні структури простого та складеного модифікатору напрямку.

Об'єкт дослідження – процеси граматикизації службових слів.

Предмет дослідження – функціональні особливості категорії аспектуальності в китайській мові.

Фактичний матеріал роботи становлять 23 фрагменти текстів загальним обсягом 150 сторінок.

Специфіка теми, завдань і матеріалу роботи зумовили комплексний підхід до вибору таких **методів і прийомів дослідження**, як описовий метод - використано для опису значень та функцій категорії часу та аспектуальності в китайській мові; метод суцільної вибірки використано для підбору матеріалу дослідження функціональних особливостей категорії аспектуальності в китайській мові; метод критичного аналізу, який було використано для дослідження наукових праць мовознавців.

Наукова новизна полягає у тому, що в роботі вперше представлено новий підхід для встановлення опозиції перфективи та імперфективи як центру граматичного аспекту. Вперше зроблено комплексний аналіз функціональних

особливостей категорії аспектуальності в китайській мові, розроблено комплексну методичку дослідження функціональних особливостей категорії аспектуальності в китайській мові.

Практичне значення одержаних результатів роботи полягає в тому, що отримані результати можуть використовуватись студентами при підготовці до занять (семінарських і практичних) з теорії і практики перекладу, написанні рефератів, курсових і дипломних робіт, виконанні студентських наукових досліджень з питань функціональних особливостей категорії аспектуальності в китайській мові, а також в можливості їхнього застосування в процесі викладання навчальних дисциплін: “Практична граматики китайської мови”, “Стилістика китайської мови”, “Теоретична граматики китайської мови”, “Лексикологія китайської мови”, “Китайська мова”, “Практичний курс перекладу з китайської мови” .

Структура роботи. Курсова робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаної літератури. Загальний обсяг роботи 31 сторінка, використаних джерел 29 .

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОПОЗИЦІЇ ПЕРФЕКТИВУ ТА ІМПЕРФЕКТИВУ ЯК ЦЕНТРУ ГРАМАТИЧНОГО АСПЕКТУ

1.1. Граничність дії в китайській мові

Час - це категорія, вивченням якої займаються такі науки, як філософія, фізика, література і, звичайно ж, мовознавство. У лінгвістиці категорія часу - це граматична категорія дієслова, що виражає відношення часу описуваної в мові ситуації до моменту мовлення або відрізка часу, який в мові позначається словом “зараз”, який приймається за точку відліку або відношення часу до іншої відносної тимчасової точки відліку (відносний час). Категорія часу знаходить своє вираження в лексиці і семантиці, в словотворенні, в морфології та синтаксисі. У багатьох мовах категорія часу тісно пов'язана з категорією виду.

На відміну від більшості європейських мов, в китайській мові категорія часу представлена системою різнорівневих показників, які функціонують в умовах відносно “бідного” механізму словозміни. Ці показники (“оператори”) виражають універсальні смислові категорії, а значення, яке вони передають, можна співставити зі значеннями ідіотнічних граматичних показників в інших мовах, але вони не тотожні, адже є відображенням картин світу різних народів.

Можна сказати, що показники часу в сучасній китайській мові універсальні, поліфункціональні, можуть суміщати функції декількох граматичних показників .

Категорія часу в китайській мові представлена певними аспектуально-темпоральними категоріями з різнорівневими засобами реалізації часу. Аспектуальні маркери будучи певною мірою функціональними за певних контекстуальних умов можуть відігравати роль часових операторів. Основна функція аспектуальних маркерів - вказувати на аспект, на характер дії, а не на час, коли вона відбулася.

Категорія часу передається не через зміну словоформи а через аналітичні і нульові форми, що є суттєвою відмінною ознакою китайської мови. Засобів реалізації

категорії часу доволі багато, більшість з них є лексичними, наприклад іменники на позначення часу: 昨天、很久以前, прислівники: 已经, а також аспектуальні афікси: 了、着, 过 і граматиалізовані показники на позначення модальності.

Існує кілька способів класифікації вираження категорії часу в китайській мові: теперішній час (дія співпадає з моментом мовлення або відбувається у теперішньому відтинку часу); минулий час (дія передує моменту мовлення або відбувається у минулому відтинку часу); майбутній час (дія відбудеться / може відбутися після моменту мовлення або у майбутньому відтинку часу).

1.2. Категорія аспекту в сучасній китайській мові

Аспект - це свого роду аспектуальна інформація, яка відображає темпоральну перспективу яку обирає мовець для презентації певної ситуації. Тобто це те, як мовець хоче показати часовий характер виконання дії, чи почала відбуватись ця дія, чи вона завершується.

Досліджуючи граматичну категорію аспекту в китайській мові, необхідно визначити диференційні ознаки категоріальних значень, які виражають перфективи та імперфективи. Б. Комрі, визначаючи категорію аспекту як таку, що розглядає різні шляхи спостереження внутрішньої темпоральної структури ситуації, вказує на те, що ситуація може розглядатися як цілісна, без виокремлення окремих фаз, що конструюють певну ситуацію та як така, що фокусується на внутрішній структурі (Comrie, 1976, с. 3).

Дай Яоцзін (戴耀晶, 1997) виділяє два граматичні аспекти: перфектив (цілісна дія що має межу. Тобто фактична дія), та імперфектив (нецілісна, негранична дія. Та яка перебуває в процесі/напочатку/вкінці). Взагалі, основною аспектуальною опозицією в багатьох мовах світу є опозиція між перфективами та імперфективами і китайська мова не є виключенням.

Перфективи спостерігають ситуації ззовні, як єдину цілісну подію, тобто розглядають ситуацію як завершену. Імперфективи розглядають ситуацію частково, зсередини, як таку, що продовжується. Перфективні аспекти являють собою інформаційно закриті ситуації в яких ситуація розглядається як завершена і як така що включає як початок так і кінець. Імперфективні ситуації є відкритими і вони презентують частину ситуації без фокусування на початку або кінці.

Найчастіше подія буде пунктуативною або може розглядатися у ролі переходу з одного стану до іншого, тривалість якого можна ігнорувати. Розглядаючи опозицію перфективів та імперфективів в китайській мові бажано спиратися на цілісність та обмеженість дії границею, які доповнюють один одного. Саме О. В. Бондарко, аналізуючи питання інваріанта у сфері аспектології, пропонує як інваріант для

доконаного виду такі ознаки, як цілісність та обмеженість дії межею (Мерзлюк, 2017, с. 188).

Під цілісністю ми розуміємо, що ситуація з аспектуальної точки зору розглядається як неподільна, тобто така, в якій три стадії розвитку ситуації (початок, продовження і завершення) утворюють єдине нерозкладне ціле. Таким чином, дія представляється як така, що перебуває поза розподілом на окремі фази.

Ознака цілісності завжди пов'язана з поглядом на дію “ззовні”, як вказують К. Сміт (Smith C., 1997), О. В. Бондарко (О. В. Бондарко, 1997), і Дай Яоцзін (戴耀晶, 1997). Ознака цілісності заперечує ознаки процесності: членування дії на фази та внутрішню темпоральну структуру.

Серед основних властивостей перфективних аспектів є несумісність перфективів із тривалістю події. Оскільки перфективи включають у себе кінцеву точку, то характер кінцевої точки, комплетивність або термінативність, залежать від акціонального класу (Мерзлюк, 2017, с. 188).

Імперфективи презентують частину інформації про подію, не включаючи інформацію про початкову або кінцеву точки. Таким чином для імперфективних аспектів К. Сміт (Smith C., 1997) виділяє два значення: загальний імперфектив і прогресив (Smith, 1997, с. 74).

У питанні обмеженості дії межею можуть бути виділені два різновиди межі, які у висловлюванні виражаються лексично і контекстом. Такі різновиди О. В. Бондарко називає абсолютною і відносною межами (Мерзлюк, 2017, с. 188). Різниця між абсолютною і відносною межами – це різниця варіантів, що зумовлені лексичним значенням дієслова, контекстом та мовленнєвою ситуацією. На рівні категоріального значення виступає лише ознака обмеженості дії межею.

Інтерпретація перфективів як цілісних дій пов'язана з абстрагуванням від того факту, що в реальній ситуації дії мають початок, середину та кінець

Типи використання імперфективів варіюють у широкій сфері, охоплюючи, з одного боку, семантику, протилежну семантиці перфективів, з іншого боку, семантику, в якій не отримують чіткого вираження значення, протилежні значенням перфективів (нецілісність і необмеженість дії границею), ані ознаки, що виражаються формами перфективів. Семантичні інваріанти у сфері граматики можуть бути зрозумілі й пояснені лише за умов, коли будуть визначені відношення категорійних значень граматичних форм до 1) лексичних значень слів; 2) лексико-граматичних розрядів; 3) інших граматичних категорій слова та синтаксичних конструкцій, з якими пов'язана ця категорія; 4) елементів контексту та мовленнєвої ситуації (Мерзлюк, 2017, с. 189).

Форма перфектива йде з інваріантним значенням, яке лише конкретизується та модифікується контекстом, тоді як семантичний потенціал форм імперфективів має інший характер. Як зазначає О. В. Бондарко, ця форма не має інваріантного “позитивного”, значення, проте має певну значущість, компетенцію, здатність виражати певний спектр семантичних ознак. Реалізація семантичного потенціалу імперфектива визначається активним впливом лексики, контексту та мовленнєвої ситуації (Мерзлюк, 2017, с. 189).

Ми виходимо з того, що аспектуальне значення притаманне не стільки власне дієслову, скільки всій фразі; категорія аспектуальності визначається як універсальна. Спираючись на вищевказане твердження О. В. Бондарка, це дозволяє нам розглядати в китайській мові брак морфологічного показника як одного із засобів вираження аспектуальних значень, що тривалий час ігнорувалося дослідниками категорії аспекту в китайській мові (Мерзлюк, 2017, с. 189 - 190).

Дай Яоцзін (戴耀晶, 1997), розглядаючи ознаки перфективів та імперфективів, крім ознаки цілісності-нецілісності виділяють ще ознаку динамічності. Водночас ознака динамічності характерна для всіх перфективних та імперфективних аспектів китайської мови, лише дуративний аспект може мати ознаку як динамічності, так і статичності.

Ознака динамічності – це одна з диференційних ознак акціональних класів предикатів китайської мови. Статичність або динамічність ситуації визначається взаємодією лексичного значення предиката, граматичної аспектуальної форми і контекстом, тому ми не можемо визначити ознаку динамічності як диференційну для граматичної категорії аспекта.

Таким чином, перфективи в китайській мові мають такі інваріантні значення: цілісна дія, що має межу; імперфективи, відповідно, мають негативну характеристику: нецілісна, негранична дія. Таким чином, хоча О. Даль зазначав, що в опозиції перфективність-імперфективність складно визначити, який елемент є маркованим, а який немаркованим (Xiao R, 2004, с. 73), ми можемо визначити в китайській мові перфективи як маркований елемент опозиції, тоді як імперфективні аспекти виступають як немарковані елементи.

Отже, у цьому протиставленні дослідники китайської мови поділяють перфектив і імперфектив на категорії. До перфектива в китайській мові відносять актуальний аспект, морфологічним показником якого є аспектне службове слово 了; експерієнтивний аспект, представлений суфіксом 过, делімітативний, представлений редуплікацією дієслів та комплетивний аспект (структура з модифікатором результату дієслова).

Серед імперфективів, відповідно, виділяють дуратив, представлений аспектним службовим словом 着, прогресив, представлений препозиційним показником 正在, інсептивний аспект або його ще називають інхоатив, представлений модифікатором напряму 起来, та континуативний аспект, представлений модифікатором напряму 下去.

Детальніше про засоби реалізації цих аспектуальних значень, їхні функціональні особливості, процеси формування та змін аспектуальних показників ми розглянемо у другому розділі.

Висновки до розділу 1

Отже, показники часу в сучасній китайській мові універсальні, поліфункціональні, можуть суміщати функції декількох граматичних показників.

Досліджуючи диференційні ознаки перфективності та імперфективності, можна сказати, що перфективні аспекти спостерігають ситуації ззовні, як єдину цілісну подію, тобто розглядають ситуацію як завершену. Вони являють собою інформаційно закриті ситуації в яких ситуація розглядається як завершена і як така що включає як початок так і кінець. Імперфективні аспекти розглядають ситуацію частково, зсередини, як таку, що продовжується. Вони являють собою інформаційно відкриті ситуації і презентують частину ситуації без фокусування на початку або кінці.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ АСПЕКТУАЛЬНОСТІ В КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

2.1. Засоби реалізації аспектуальних значень

Для того, аби ми могли проаналізувати засоби реалізації аспектуальних значень та їх функціональні особливості, нам необхідно розглянути процеси формування та змін аспектуальних показників, оскільки процеси формування системи цих показників, походження самих показників впливає на їхні функціональні та комбінаторні особливості.

Аспектуальні показники в китайській мові розвинулись у результаті процесу граматикалізації дієслів. Граматикалізація визначається як утрата повнозначним словом лексичної самостійності за умови його вживання у службовій функції або перетворення на службове слово чи морфему (Селіванова, 2011, с. 105). Процес граматикалізації в китайській мові відзначається всіма дослідниками граматики, які зазначали, що службові слова в давні періоди розвитку китайської мови виступали як повнозначні слова (Peuraube, 1999, с. 190).

На найбільш ранніх стадіях розвитку китайської мови, як зазначають дослідники, існувала морфологічна система, у якій також можуть бути виділені і дієслівні категорії, зокрема категорія аспекту. Дослідники відзначають наявність системи дериваційних афіксів, а також системи тонових змін для вираження різних граматичних значень в архаїчній давньокитайській мові. Так, Унгер висуває гіпотезу, що суфікс *-s виконував аспектуальну функцію для утворення перфективної форми дієслова (Meisterernst, 2015, с. 35). Також дослідники зазначають, що в архаїчній китайській мові імперфективний та перфективний аспекти розрізнялись, відповідно, наявністю чергування глухих (імперфектив) та дзвінких (перфектив) початкових приголосних, а також наявністю двох суфіксів *-s для перфектива та * -h для імперфектива (Meisterernst, 2015, с. 36). Ці дослідження вказують, що існувало морфологічне розрізнення в системі дієслів, але наявні дані поки що не дозволяють

стверджувати, що в архаїчній китайській мові категорія аспекту була систематично маркована.

У давньокитайській мові (X - II ст. до н. е.) існувала система препозиційних видо-часових показників. Давньокитайські видо-часові показники вказують на відносний час, позначають час не обов'язково стосовно моменту мовлення. Тільки в діалозі вихідною точкою зазвичай є момент мовлення. Якщо в реченні називається певний конкретний, об'єктивний час (дата, година), показник часу позначає час стосовно цього конкретного моменту або періоду часу. Нарешті, за послідовного опису подій, що відбулися в минулому, ці події описуються так, наче мовець безпосередньо спостерігає їх; отже, у такому разі використання показників часу орієнтується на момент або період, коли відбуваються описувані події (Мерзлюк, 2017, с. 158).

У давньокитайській мові існує декілька видо-часових показників: перфектива, давньоминулого і найближчого майбутнього. Граматичний аспект, тобто перфектив та імперфектив, не обов'язково маркуються, але можуть бути явно вказані аспектно-часовими прислівниками 既 та 已. Вони виражають результативну та завершену функції, пов'язані з перфектним аспектом, вираженим -le 了 у сучасній китайській мові, і вони контрастують із аспектуальним негативним маркером wèi 未 “ще не”, який відноситься до неповної ситуації, виражає заперечення факту завершення дії в минулом, та який можна порівняти з негативним перфективним маркером méi 没有 в сучасній китайській мові (Qiu Xigui, 2017, с. 204).

Вважається, що аспектуальна функція 既 та 已 походить від дієслівної функції «використати, закінчити, завершити» і «зупинити, припинити».

У ранніх текстах жі 既 з'являється в головному реченні та підрядних реченнях, тоді як у пізніших досередньовічних текстах воно здебільшого обмежується підрядними реченнями, що вказує на завершення ситуації перед початком іншої. У

китайській мові раннього середньовіччя воно повністю замінене на 已 в головному реченні (Qiu Xigui, 2017, с. 204).

У давньокитайській мові у багатьох випадках разом із показниками перфектива використовується кінцева частка уі 矣; а предикати з wèi 未, навпаки, можуть співвідноситися з кінцевою часткою речення уě 也; Передбачається, що кінцева частка обох речень виражає реченнєвий аспект. Уі 矣, яке є типовим для вербальної предикації, можна порівняти з кінцевою часткою речення le 了 у сучасній китайській мові, що виражає зміну стану, тоді як уě 也 є типовим для номінальної та описової предикації (Qiu Xigui, 2017, с. 204).

Суворо функціональна відмінність між уі 矣 та уě 也 припиняє існувати в часи раннього середньовіччя, і уě 也 приймає функції, подібні до уі 矣. Припускається, що речення з wèi 未 та jì 既/уе 已 утворюють дихотомію, подібну до речень з méi 没有 та дієсловами з суфіксом -le 了 у сучасній китайській мові (Qiu Xigui, 2017, с. 205).

Також, давньоминулий час виражається за допомогою службового слова 嘗 (зі значенням «колись»), яке походить від повнозначного дієслова зі значенням «пробувати». Цей показник використовується, коли йдеться про події, про які в момент, який є підставою для відліку часу, можна судити лише по пам'яті або за розповідями інших людей. У пізній період давньокитайської мови показник 嘗 був витіснений іншим службовим словом 曾 ceng (Мерзлюк, 2017, с. 158).

У китайській мові раннього середньовіччя, тобто ще в період Хань, дієслово уі 已 «зупинити, завершити» починає з'являтися як неперехідне дієслово у структурі V1+ O+V2. У цій функції уі 已 вважається попередником V2 liao 了, який з часом розвивається в суфікс перфекту сучасної китайської мови (Qiu Xigui, 2017, с. 205).

У китайській мові раннього середньовіччя, тобто у 5 столітті та раніше, було кілька синонімів: уі 已, jìng 竟 «закінчити, завершити», qì 訖 «закінчити, припинити» та bì 畢 «закінчити»; дієслово liao «закінчити, завершити» регулярно з'являється в цій

функції лише в період Тан. Крім того, дієслово *què* 卻 (і невелика кількість інших дієслів, що вказують на закінчення) засвідчено в тій самій функції, але в іншій позиції (Qiu Xigui, 2017, с. 206).

Були висунуті різні гіпотези щодо можливої появи нової структури під впливом буддійських текстів на мовах Середньої Індії; і шлях граматикалізації *liao* 了 від дієслова до видового маркера. Було припущено, що дієслово у кінцевій позиції речення було викликано необхідністю перекладу герундія в останній позиції речення на санскриті, але Мей надає переконливі докази проти цієї гіпотези на основі загальних синтаксичних обмежень китайської мови. У *yi* 已, *jìng* «закінчити, завершити», *qì* «закінчити, припинити» та *bì* «закінчити», *yi* 已 переважно засвідчено в буддійських текстах, тоді як інші три здебільшого з'являються в оригінальних китайських текстах (Qiu Xigui, 2017, с. 206).

Слід розрізняти два варіанти *yi* 已: перший, *yi*₁, уже існував у період Хань і був обмежений тривалими дієсловами, ідентично іншим дієсловам групи. Під впливом перекладу буддійських текстів на китайську мову функція *yi* 已 розширилася до неперехідних дієслів після нетривалих дієслів, тобто дієслів досягнення; лише *yi*₂ можна вважати попередником *liao*. Вже протягом періоду Тан перша група дієслів була поступово замінена *liao*, тоді як *què* як доповнення, крім *liao*, переважало аж до періоду Сонг (Qiu Xigui, 2017, с. 206).

Оскільки V2 *yi* 已 зазвичай з'являється в підрядних (незакінчених) реченнях і, таким чином, замінює прислівник *jì*, тоді як на аспектуальний прислівник *yi* 已 у головних реченнях нова система не впливає; воно переважає у своїй прислівниковій функції та зрештою розвивається у видовий прислівник *yi*₁*jīng* 已經 сучасної китайської мови (Qiu Xigui, 2017, с. 206).

Використання *yi* 已 та інших дієслів, ідентично суфіксу *-le* у сучасній китайській мові, демонструє тісний зв'язок із лексичним аспектом дієслова, тобто воно обмежується дієсловами, які дозволяють змінювати стан читання. Наприклад:

諸比丘尼說是偈已，白佛言。 - Усі монахи сказали, що це гатха, і вони поговорили з Буддою (Qiu Xigui, 2017, с. 207).

Показником найближчого майбутнього є слово 將, теж дієслівного походження. Воно вказує, що подія очікується незабаром. Часто воно має відтінок наміру, але вживається і в назвах дій, що не залежать від волі суб'єкта. Наприклад: 晏子将至楚 – Янь-цзи збирався приїхати до царства Чу (Мерзлюк, 2017, с. 158).

У період середньокитайської мови з'являються нові, постпозиційні, видо-часові показники, хоча препозиційні показники, що існували в давньокитайській мові, продовжують використовуватись (Мерзлюк, 2017, с. 158).

Нові постпозиційні показники (у сучасній китайській мові розглядаються як суфікси), як і видо-часові показники давньокитайської мови, утворюються в результаті втрати дієсловами своїх лексичних значень.

Серед основних постпозиційних видо-часових показників дієслова в середньокитайській мові можемо виділити такі: 着 zhao, 地 di, 了 liao, 得 de, 过 guo, препозиційні показники 曾 ceng 待 dai 当 dang 已 yi 在 zai. Розглянемо ці показники детальніше (Мерзлюк, 2017, с. 159).

Постпозиційний показник 了 використовується в таких випадках:

-дієслово, оформлене показником 了 liao, вказує на дію, що закінчилась до початку іншої дії;

-показник може вказувати на одиничну й завершену дію;

-має перфективне значення (незалежно від часу дії);

-якщо після показника 了 liao стоїть рахівне слово або обставина часу, ця форма вказує, що дія тривала в минулому протягом певного часу. Наприклад: 有食一盘吃了 - Дала тарілку їжі, щоб поїв (Мерзлюк, 2017, с. 159).

В якості показника 了 liao, яке вказує на завершеність, з'являється в текстах китайської літератури в період династії Східна Хань (I - II ст. н. е.), але порівняно часто вживаним воно стає в історичних матеріалах після династії Цзінь (з V ст.). У текстах періоду династії Цзінь 了 liao ще зберігає властивості дієслова (王力, 2000, с. 91).

Як вже вище зазначали, дієслово 了 liao в середньокитайській мові трапляється як результативне дієслово у структурах V1+O+V2 та V1+V2, де у функції V2 використовуються декілька дієслів зі значенням “завершити”: 已 yì, 竟 jìng, 毕 bì, 訖 qì, 了 liao, дієслово 了 liao починає переважати в цій структурі лише в період династії Тан. Структура V1+O+V2 пізніше перейшла у структуру V1+V2+O, яка вже потім еволюціонувала у структуру V+le+O (Qiu Xigui, 2017, с. 206).

Поговоримо про експерієнтивний аспект в давній китайській мові. Насамперед він майже не відрізняється від аспектуального показника 过 guo сучасної китайської мови, але все ж таки має певні відмінності. Отож, експерієнтив в китайській мові маркується, як ми вже зрозуміли, за допомогою показника 过 guo. В сучасній китайській мові вважається варіантом перфектного аспекту, вираженого за допомогою -le, який відрізняється від нього своїм діапазоном, який, на відміну від -le, “поширюється за межі кінцевої точки ситуації”. У досередньовічній китайській мові експерієнтивний аспект не позначений, хоча guo вже засвідчено як V2. Лише в середньовічній китайській мові цей V2 починає розвиватися в маркер завершального чи результативного і, зрештою, в період Сонг як маркер експерієнтиву, тоді як завершальна функція все ще переважає (Smith, 1997, с. 263).

Етимологія показника guo менше досліджена, ніж етимологія інших аспектуальних показників. Можливо, тому, що його синтаксичні зміни менш явні, ніж у показника перфектива le. У давньокитайській мові він використовується як самостійне дієслово зі значенням «проходити». Перші випадки, коли guo виражає завершену ситуацію, з'являються у 5 ст. н. е. Вони демонструють розвиток guo 过 від

вираження просторових відношень до вираження темпорально-просторових відношень. Приклади, коли *guò 过* використовується для маркування експерієнтива, починають траплятися лише в період династії Сун (Meisterernst, 2015, с. 53).

Показник *guò 过* від повнозначного дієслова зі значенням «проходити» розвинувся в модифікатор наряду дії (教请过来做生活 - Він наказав запросити вас виконати роботу). У подальшому *guò 过* використовується як модифікатор результату, який указує на завершеність. Лише потім він граматикалізується, вказуючи на експерієнтивне значення: 先前说过的话, 如何来得? - Як можна покладатись на те, що він казав раніше? (Мерзлюк, 2017, с. 159).

Прогресивний аспект. За його розподілом разом з лексичним аспектом дієслова можна провести різницю між прогресивним аспектом, який зображує процесну частину діяльності у вказаний час, і безперервним аспектом, який зображує тривалу частину присудка стану (Bybee, 1994, с. 126); обидва належать недосконалому аспекту і виключають початкову та кінцеву точки ситуації.

У сучасній китайській мові розподіл маркерів безперервного, тривалого виду - *zhe 着* і прогресивного виду *zài 在* визначається лексичним аспектом обраного ними дієслова.

Дуративне значення показника *zhe 着* у середньокитайській мові використовувалося коли потрібно вказати на досягнення результату або успішність дії.

Проаналізувавши процеси формування та змін аспектуальних показників, ми можемо перейти саме до засобів реалізації аспектуальних значень.

Інваріантне значення перфектива – цілісна дія, що має межу:

1) актуальний аспект, той що вказує на актуалізацію ситуації та розгляд її загалом. Тобто це те що представлено морфологічним показником 了 (це суфікс до дієслова), наприклад: 我去了北京。

2)експерієнтивний аспект (过, (від слова досвід) визначається як аспект який наголошує на ідеї що щось було пережито до певного моменту часу і в результаті цього є певний досвід): 我去过北京。

3) делімітативний аспект (редуплікація дієслова). Той що обмежує. Вказує на те що певна ситуація триває протягом короткого відрізка часу (看看 глянь): 你看看家里是否有人。

4)комплетивний аспект (структура з модифікатором результату дієслова). Увага на тому що ситуація підійшла до свого завершення, увага на результаті: 他来到北京寻找他的梦想。

Інваріантне значення імперфектива – нецілісна, негранична дія:

1)дуратив (着) . Дія яка триває протягом певного відрізка часу, вказує на тривалість: 他坐着看电影。

2)прогресив (正在) Ситуація яка відбувається в певний час(якраз в певний момент): 他正在看书。

3)інсептив (інхоатив) (起来) Початок дії: 外国语言, 学起来也不是很简单。

4)Континуатив (下去 Вказує на продовження ситуації у проміжку між її початком і кінцем): 我们时间不够, 你说下去。

2.2 Модифікатори результату та напрямку як засоби вираження аспектуальних значень

Під час дослідження функціональних особливостей показників аспекту в сучасній китайській мові, процесів формування та змін аспектуальних показників, можна зробити висновок, що вся система аспектуальних показників, зокрема модифікатори результату та напрямку розвивалася в результаті внутрішніх процесів, а саме процесів граматиалізації повнозначних дієслів.

Для дослідження категорії аспектуальності китайської мови, актуальною є проблема того, яким чином модифікатори напрямку у китайській мові реалізують аспектуальні значення, і які саме аспектуальні значення отримують свої вираження за допомогою модифікаторів напрямку (Мерзлюк, 2018, с. 209).

Модифікатори результату та напрямку в китайській мові виступають закритим класом предикативних структур. Вони приєднуються до присудка речення та виражають значення напрямку дії, результату дії та стану.

Предикат і модифікатор тісно пов'язані в семантичному плані, модифікатор вносить додаткове пояснення до значення предиката. У китайській мові до категорії модифікаторів відносять модифікатори результату, напрямку, можливості (потенційна форма), стану, ступеня, кількості тощо. Об'єднує структури модифікаторів різних видів те, що переважна більшість висловлювань із модифікаторами включає два значення: безпосередньо присудка та додаткове значення, уточнене значення, яке реалізує модифікатор. Наприклад, фраза 汪淼走出暗室 – Ван Мяо вийшов із фотолабораторії включає повідомлення: 汪淼走 Ван Міяо йшов та 王淼出暗室 Ван Мяо вийшов із фотолабораторії (刘月华, 2001, с. 533).

Як вказує Лю Юехуа (刘月华, 2001), в семантичному аспекті, коли предикат включає два смисли, перший (присудок, виражений дієсловом або прикметником) вказує на причину (або спосіб), другий (модифікатор) - вказує на результат (刘月华,

2001, с. 533). У наведеному прикладі 汪淼走 Ван Міяо йшов вказує на спосіб (йти), 王淼出暗室 Ван Мяо вийшов із фотолабораторії вказує на результат.

Таким чином, говорячи про модифікатори в китайській мові ми можемо зазначати їх як певний засіб вираження результативності дії. Власне, така семантична особливість синтаксичних структур із різними видами модифікаторів і зумовлює їхню значущість для дослідження засобів реалізації категорії аспектуальності в китайській мові (Мерзлюк, 2018, с. 210).

Більшість складених комплементів напрямку мають тільки одне (основне) значення, але деякі також можуть використовуватися і в додатковому значенні (аспектульному). Категрія модифікаторів напрямку в китайській мові – це закрита категорія і їх можна поділити на дві групи: модифікатори, які безпосередньо вказують на напрямок руху, тобто дії: 上 shang, 下 xia, 进 jin, 出 chu, 回 hui, 过 guo, 起 qi, 开 kai, 到 dao; та модифікатори, які вказують напрямок руху до певної точки: 来 lai, 去 qu (Jian Kang Loar, 2011, с. 141).

Модифікатори, які безпосередньо вказують на напрямок руху, тобто 上 shang, 下 xia, 进 jin, 出 chu, 回 hui, 过 guo, 起 qi, 开 kai, 到 dao, можуть поєднуватися з модифікаторами 来 lai та 去 qu, утворюючи складені комплементи напрямку, які містять вказівку як на сам напрямок дії, так і напрямок дії відносної точки у просторі. Розберемо окремо кожний модифікатор.

Модифікатори 上 та 下 вказують на переміщення суб'єкта або об'єкта вертикальною віссю.

1. 他把眼睛合上, 又把眼睛睁开 - він зімкнув і знову розплющив очі.

Так, результативне значення модифікатора 上 shang, у даному прикладі “з'єднання з певною поверхнею” є похідним від його значення як дієслова або модифікатора напрямку.

2. 他砰地一声关上了门 - він грюкнув дверима.

3. 这个路太陡, 车上去要小心 - ця дорога дуже крута, їхати машиною треба обережно.

В даних прикладах модифікатори 上 та 上去 вказують на “з’єднання, приєднання та фіксацію” як результат дії.

4. 太阳落下来 – сонце сідає.
5. 我决定下写篇文章 Я вирішив написати статтю.

Модифікатори 下 та 下来, в даних прикладах виражають перехід від динамічного стану до статичного, вказуючи на закінчення дії.

Крім того, 下来 та 下去 можуть поєднуватися з прикметниками, виражаючи появу та розвиток певного стану:

6. 天色暗下来了 – небо потемніло.
7. 病人衰弱下去 - хворий слабшає.

Модифікатор 下去 також також може вказувати на продовження вже розпочатої дії:

8. 他不停地说下去 – він невпинно продовжував говорити.

Модифікатор 下去 за ступенем своєї граматикалізації також може розглядатися як формальний показник континуативного аспекту. Цей аспект у нас вказує на продовження ситуації у проміжку між її початком і кінцем.

Модифікатори 进 та 出 вказують на переміщення всередину або назовні відповідно до певного об’єкта.

1. 眼泪涌了出来 - сльози навернулися на очі.
2. 请你进来 – будь-ласка, проходи.

В даних прикладах 进来 означає рух всередину і в напрямку до мовця, а 出来 має на увазі перехід з прихованого стану в явний, тобто трансформація з відсутності в наявність.

Модифікатор 过 вказує на переміщення як зміну стану повз певний об'єкт.

1. 他昏过去, 又醒过来了 - він зомлів, але знову прийшов до тями.

Тобто, 过来 демонструє нам перехід незвичного, ненормального стану, в нормальний та звичний. А 过去, навпаки, перехід з нормального, звичного стану, в незвичний, ненормальний.

Модифікатор 过 за ступенем своєї граматикалізації також може розглядатися як формальний показник експерієнтивного аспекту. Він визначається як аспект який наголошує на ідеї що щось було пережито до певного моменту часу і в результаті цього є певний досвід.

Модифікатор 起 - 起来 розглядається як формальний, граматичний показник інсептивного аспекту. Він є найбільш граматикалізованим серед інших модифікаторів. Модифікатор 起 та 起来 виражає входження в стан та початок і розвиток певного стану:

1. 他写起来文章 – він почав писати статтю.

Модифікатор 起来 може поєднуватись з прикметником, виражаючи появу та розвиток певного стану:

2. 我读错了这个词, 被他快乐起来- Я прочитав слово не правильно і він розвеселився.

Модифікатор 回 lui вказує на зміну стану як повернення в початковий стан.

1. 我一定会回来 – Я обов'язково повернусь.

Модифікатор 开 kai виражає зміну стану, яка відбувається в результаті відривання від об'єкта.

1. 汽车向机场开去了 - Машина поїхала до аеродрому.

Є ще одне питання, яке важливо розглянути в дослідженні зв'язку модифікаторів напрямку з вираженням аспектуальних значень, це є те, які значення можуть виражати модифікатори в опозиції перфективність та імперфективність.

Отже, ми вирішили, що інваріантне значення перфектива – цілісна дія, що має межу. Як було продемонстровано на прикладах вище, модифікатори напрямку у своїх значеннях напрямку дії та результативності дії тісно пов'язані з вираженням граничності дії. Тобто якщо дієслово приймає після себе модифікатори напрямку, ситуація або дія трансформується в граничну.

Цілісність ситуації, в якій використані модифікатори напрямку, підтверджується тим, що дієслова з модифікаторами напрямку переважно не можуть поєднуватися з препозиційним показником прогресивного аспекту 在 zai та постпозиційним показником дуративності 着 zhe (McEneary, 2004, с. 169). Єдиним випадком, коли структури з модифікаторами напрямку можуть поєднуватися з показником прогресива 在 zai, є випадок, де локативний об'єкт або інший посідає позицію між елементами складеного модифікатора напрямку, HanpnKrar: 他在走上楼米。 - Він піднімається на верх будівлі (Jian Kang Loar, 2011, с. 159).

Висновки до розділу 2

Отже, можемо зробити висновок, що аспектуальні показники в китайській мові розвинулись у результаті процесу граматикалізації дієслів, але самі процеси граматикалізація ще продовжуються, саме тому ми розглянули процеси формування та змін аспектуальних показників, оскільки процеси формування системи цих показників, походження самих показників впливають на їхні функціональні та комбінаторні особливості.

Більшість модифікаторів напрямку можуть виражати аспектуальні значення результату дії та способу досягнення результату, перетворюючи неграничну ситуацію на граничну, тобто дієслова дії, які за своїми властивостями неграничні, перетворюються на дієслова досягнення. І в таких випадках модифікатори розглядаються як засоби реалізації перфективних значень. Але інша частина модифікаторів виражає значення вказівки входження в певний стан, продовження певної дії. І в таких випадках модифікатори розглядаються як засоби реалізації імперфективних значень.

ВИСНОВКИ

Для проведення комплексного дослідження функціональних особливостей категорії аспектуальності в китайській мові, у курсовій роботі було застосовано низку лінгвістичних методів, а саме: описовий метод; метод суцільної вибірки; метод критичного аналізу також системний та порівняльний підходи.

Теоретичні загальнонаукові методи були застосовані для огляду стану вивчення досліджуваної нами проблематики, а саме процеси граматикалізації службових слів та функціональні особливості категорії аспектуальності у сучасній китайській мові.

Впродовж написання курсової роботи підтверджується вибір теми, розкривається актуальність теми, визначаються цілі, завдання, об'єкти та предмет дослідження, розкриваються теоретичні та практичні наслідки дослідження.

В курсовій роботі ми виявили диференційні ознаки граматичної категорії аспекта в китайській мові; визначили систему показників аспектуальності в китайській мові; проаналізували процеси граматичних змін та граматикалізації в китайській мові; шляхом аналізу речень встановили основні граматичні структури простого та складеного модифікатору напрямку.

Показники часу в сучасній китайській мові універсальні, поліфункціональні, можуть суміщати функції декількох граматичних показників.

Досліджуючи диференційні ознаки перфективності та імперфективності, можна сказати, що перфективні аспекти спостерігають ситуації ззовні, як єдину цілісну подію, тобто розглядають ситуацію як завершену. Вони являють собою інформаційно закриті ситуації в яких ситуація розглядається як завершена і як така що включає як початок так і кінець. Імперфективні аспекти розглядають ситуацію частково, зсередини, як таку, що продовжується. Вони являють собою інформаційно відкриті ситуації і презентують частину ситуації без фокусування на початку або кінці.

Аспектуальні показники в китайській мові розвинулись у результаті процесу граматикалізації дієслів, але самі процеси граматикалізація ще продовжуються, саме тому ми розглянули процеси формування та змін аспектуальних показників, оскільки процеси формування системи цих показників, походження самих показників впливають на їхні функціональні та комбінаторні особливості.

Більшість модифікаторів напрямку можуть виражати аспектуальні значення результату дії та способу досягнення результату, перетворюючи неграничну ситуацію на граничну, тобто дієслова дії, які за своїми властивостями неграничні, перетворюються на дієслова досягнення. І в таких випадках модифікатори розглядаються як засоби реалізації перфективних значень. Але інша частина модифікаторів виражає значення вказівки входження в певний стан, продовження певної дії. І в таких випадках модифікатори розглядаються як засоби реалізації імперфективних значень.

论文摘要

年级论文的主题为“汉语体貌范畴的功能特点”。年级论文的是确立汉语体位范畴的功能特征、汉语体位范畴的显着特征；将方向和结果修饰符定义为在表达式中实现方面值的手段之一。

年级论文任务为批判性地分析科学文献，为研究汉语体格范畴的功能特征制定工作的理论规定；阐明汉语方位范畴功能特征的具体情况；为研究汉语语体范畴的功能特征开发综合方法；识别汉语体的语法范畴的差异特征；确定中文体格指标系统；分析汉语的语法变化和语法化过程；通过分析句子，建立简单和复合方向修饰语的主要语法结构。

年级论文主题确定为汉语体貌范畴的功能特点，对象为表示官方词汇的语法化过程。

在研究过程中，为了分析现代汉语中介词的结构功能的特点，运用一些列研究方法，如：描写法——用来描述汉语中时间范畴和体位范畴的意义和作用；采用连续抽样的方法选取汉语体格功能特征的研究材料；批判性分析法，用于研究语言学家的科学著作。

年级论文的结构。该工作包括引言，每个部分的三个部分和结论，一般性结论，摘要和使用过的文献清单。

引言证实了课题的选择，揭示了课题的相关性，定义了研究的目的，目的，对象和主题，揭示了研究理论和实践意义以及有关研究结果验证的信息。

汉语体貌指示符是动词语法化过程的结果，但语法化过程仍在进行中，这就是为什么我们要考虑体位指示符的形成和变化过程，因为系统的形成过程在这些指标中，指标本身的来源影响它们的功能和组合特征。

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Завгородня, Т. К. (2014). Локативна ситуація у семантико-синтаксичній структурі речення та способи її вираження. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, 19, 45-49.
2. Курдюмов, В. А. (2005). Курс китайского языка. Теоретическая грамматика. Москва: Цитадель-Трейд Лада.
3. Вихованець І. Р. (1973). Словник української мови. Київ: Наукова думка, 840, 3.
4. Касевич В. Б. (1988). Семантика. Синтаксис. Морфологія. М: Наука, 311.
5. Селіванова О.О. (2011). Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля, 844.
6. Селіванова О.О. (2008). Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник. Полтава: Довкілля.
7. Мерзлюк Д. О. (2017). Диференційні ознаки перфективів і імперфективів у сучасній китайській мові. Вісник Маріупольського державного університету, 17, 185-190.
8. Мерзлюк Д. О. (2017). Формування та розвиток системи аспектуальних показників у китайській мові. Одеській лінгвістичний вісник 9, 2, 157-160.
9. Мерзлюк Д. О. (2018). Модифікатори напрямку як засіб реалізації аспектуальних значень у сучасній китайській мові. УНУ Закарпатські філологічні студії, 6, 209-215.
10. Масенко Л. Т. (2010). Нариси з соціолінгвістики. Києво-Могилянська академія, 242.
11. Bybee J., Perkins R., Pagliuca W. (1994). The evolution of grammar: Tense, aspect, and modality in the languages of the world. Chicago/London: University of Chicago Press, 414.
12. Comrie B. (1976). Aspect: An Introduction to the Study of Verbal Aspect and Related Problems. Cambridge: Cambridge University Press, 142.
13. Chan Sin-wai. (2016). The Routledge Encyclopedia of the Chinese Language. London: Routledge. Taylor & Francis Group.
14. Loar J.K. (2011). Chinese Syntactic Grammar. Functional and Conceptual Principles. New-York: Peter Lang Publishing, 494.

15. McEnery T. (2004). *Aspect in Mandarin Chinese: A corpus-based study*. John Benjamins Publishing Company, 303.
16. Meisterernst B. (2015). *Tense and Aspect in Han Period Chinese*. De Gruyter Mouton, 525.
17. Pevraube A. (1999). *Historical change in Chinese grammar*. *Cahiers de linguistique. Asie orientale*. Vol. 28 (2), 177-226.
18. Pulleyblank E.G. (1995). *Outline of Classical Chinese Grammar*. Vancouver : UBC Press, 192.
19. Smith Carlota. (1997). *The Parameter of Aspect*, Dordrecht: Kluwer Academic Publishers. London : Kluwer Academic, 3495.
20. Jian Kang Loar. (2011). *Chinese Syntactic Grammar: functional and conceptual principles*. New York: Peter Lang.
21. Qiu Xigui. (2017). *Encyclopedia of Chinese Language and Linguistics (ECLL)*: Koninklijke Brill NV, 211.
22. Xiao R. (2004). *Aspect in Mandarin Chinese: A corpus-based study*. Amsterdam; Philadelphia: J. Benjamins Pub., 303.
23. 戴耀晶。(1997年). *现代汉语时体系统研究*. 江苏教育出版社, 177页。
24. 刘月华。(1998). *趋向补语通释*. 北京: 北京语言文化大学出版社, 704页。
25. 刘月华。(2001). *使用现代汉语语法*. 北京: 商务印书馆, 1005页。
26. 吕叔湘。(1999). *现代汉语八百词*. 北京: 商务印书馆.
27. 吕叔湘。(2006). *语法学习*. 上海: 复旦大学出版社.
28. 王力。(1984年). *中国语法理论/王力*. – 山东教育出版社, 515页。
29. 王力。(1985年). *中国现代语法*. – 山东教育出版社, 526页。